

Tóth Beatrix

Szövegértési gyakorlatok az 1–4. évfolyam számára

I. óra

1. Kakukktojás (Melyik mondat nem ugyanazt jelenti?)

Olvasd el a mondatokat, majd karikázd be annak a mondatnak a betűjelét, amelyik nem ugyanazt jelenti, mint a kiemelt mondat!

Felnőttként is jobban szerette az őszt, mint a többi évszakot.

- A) Nemcsak gyermekként szerette legjobban az őszt, hanem felnőttként is.
- B) Gyermekként az őszt szerette leginkább, felnőttkorában szintén.
- C) Mint általában a felnőttek, az őszt szerette legjobban.

Mikor a folyosóra értek, hirtelen rohanni kezdtek.

- A) Akkor kezdtek el rohanni, mikor a folyosóra értek.
- B) Elkezdtek rohanni, mielőtt a folyosóra értek.
- C) A folyosóra érve rohanni kezdtek.

Bár megtett minden tőle telhetőt, mégsem ő lett a bajnok.

- A) Más nyerte meg a versenyt, mert jobb volt nála.
- B) Hiába tett meg mindent a győzelemért, nem járt sikerrel.
- C) Nem sikerült győznie, pedig mindent megtett érte.

2. Mondatokra tagolás

Tagold mondatokra az alábbi szöveget! Tedd ki a mondatvégi írásjeleket, és írd át a mondatkezdő nagybetűket! (A vesszőket segítségképpen meghagytuk.)

A koromfekete holló látta, hogy jól élnek a galambok fehér színre váltott, és odaszállt a galambdúchoz a galambok azt hitték, hogy ő is közéjük való, és beeresztették de a holló megfélemezte magáról, és a saját hangján kezdett káromni akkor a galambok harciasan csípni kezdték, és elkergették a fehér holló visszarepült fekete társaihoz, de azok megijedtek tőle, mikor fehér tollát meglátták.

3. Mi a lényeg?

Írd le röviden és egyszerűen a hosszú és bonyolult mondatok lényegét! Hasonlítsátok össze a megoldásaitokat!

(Pl. Őseink, amikor szomjasak voltak, a tenyerükből merítették a vizet, abból ittak, villa helyett pedig a tűz ujjukat használták. Lényeg: Őseink a kezüket használták evőeszközként.)

A tűzoltók az erdőtüzet autóikkal nemigen, legfeljebb különleges, vizet vagy más oltóanyagot permetező repülőgéppel tudják megközelíteni.

A sün elsősorban éjszaka jár zsákmány után, a nappalt rejtekében összehúzódva, bokor alatt, gyökerek vagy rózserakás között tölti.

A parasztember fázott a vad szélben, fölhajtotta körben a suba gallérját, jól befészkelte magát a meleg birkabőrbe, aztán, mert a szél egyre erősebb lett, s majd ledöntötte a lábáról, leült egy szikla tövébe, hátát nekivetette a sziklának, s úgy megbújt a subában, mintha többé ki se akarna bújni belőle.

4. Viccek

Olvasd el az alábbi vicceket! Karikázd be annak a mondatnak a betűjelét, amelyik a poént tartalmazza!

1. A csigagyerek könyörög az anyukájának:
– Anyuci, hadd szaladjak át a síneken!

A) – Te csak ne szaladgálj, maradj mellettem!
B) – Most nem lehet, Villámka, mert öt óra múlva jön egy vonat.
2. A kis százlábú panaszkodik az orvosnak:
– Doktor bácsi, nagyon fáj a lábam.
– Melyik?

A) – Azt sajnos nem tudom.
B) – Nem tudom megmondani, mert még csak tízig tanultunk számolni.
3. Együtt sétál az egér és az elefánt.
– Te hány éves vagy? – kérdezi az egér.
– Hat – mondja az elefánt.

A) Érdekes! – néz fel az egér az elefántra. – Én is hatéves vagyok... Bár igaz, hogy két hétig beteg voltam.
B) – Én a jövő héten leszek hat.

5. Az alapgondolat azonosítása

a) Olvasd el az alábbi bekezdést!

A világ eddig élt legnagyobb állata a kékbálna. Egy jól megtermett példánya akár a 32 méter hosszúságot is elérheti, s 130 tonnás is lehet. Az évmilliókkal ezelőtt élt őshüllők egyike sem volt ilyen óriási. A legnagyobb ismert brontosaurusz-csontváz 26 méter. A legsúlyosabb dinoszaurusz a tudósok szerint 50 tonna lehetett.

b) Hol találsz azt a mondatot, amely a bekezdés alapgondolatát tartalmazza? Húzd alá ceruzával!

c) Olvasd el a következő bekezdést! Itt is meg kell keresned a bekezdés alapgondolatát tartalmazó mondatot. Ha megtaláltad, húzd alá!

Étkezés közben gyakran szorul a fogak közé ételmaradék, ami egy idő után bomlani kezd. Az elszaporodó kórokozók kilyukasztják a fogat. A fogmosás segítségével azonban eltávolíthatjuk fogainkról a lepedéket és fogaink közé szorult ételrostokat. Ha jó fogakat akarsz, moss fogat minden evés után!

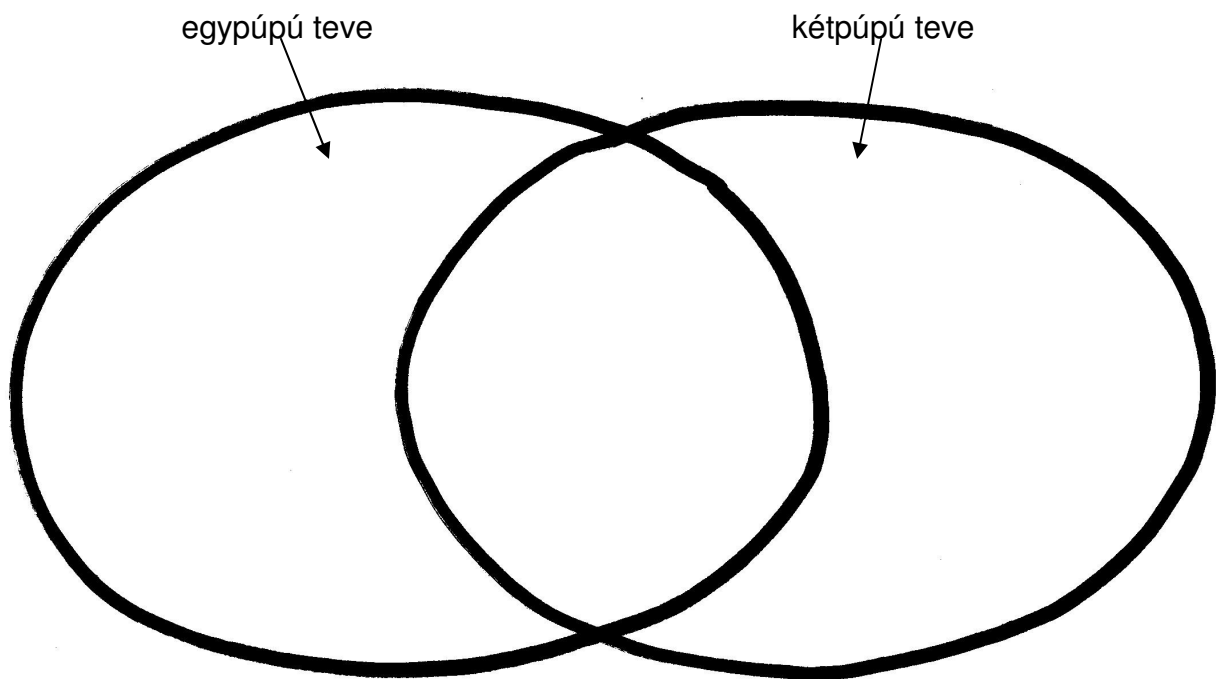
6. Összehasonlítás

Olvasd el az alábbi szöveget!

A tevék közt van egypúpú és kétpúpú. Az előbbit dromedárnak hívják. Afrikában él, hozzászokott az ottani szárazsághoz és forrósághoz. Víz nélkül is hosszú utat képes megtenni. A kétpúpú teve Ázsiában él. Jól bírja a hideget.

A tevék púpjá a jó takarmányozás és a bőséges itatás hatására meghízik. A szervezet zsírt raktároz benne. Ínséges időkben ezt a tartalékot használják fel.

Írd be a halmazábra megfelelő részébe a két tevefajta közös és eltérő jellemzőit! Beszélj meg a pároddal, mi hova kerüljön!



7. Képzalkotás

Olvasd el az alábbi szövegrészletet! Beszéld meg a pároddal, milyen képet rajzolnátok a szemelvény alapján! Milyen színeket használnátok?

A hosszú téli esték még egy korán fekvő kislánknak is hosszúak. Kivált, ha a rövidlátó, folyton csak bóbiskoló nap még a szokásosnál is hamarabb hajtja le a fejét. Még holdvilág sincs, csak sötétség, de olyan kemény sötétség, hogy szöveget lehetne belé verni, a szöveget szalonnát akasztani. Megbírná. A lámpa is hiába küldözgeti rohamra fényvitézeit, mert azok az ablaknál tovább nem merészkednek. Odanyomják orrukat az ablaküveghez, vagy leülnek az ablak talpára, s onnan bámulják elképedve a behemót-nagy, sűrű-sötét estét.

(Kányádi Sándor: *A kis gépész* – részlet)

8. Erről jut eszembe...

Olvasd el az alábbi szemelvényeket! Tegyéél egy csillagot ahhoz a részhez, amelyikről eszedbe jutott valamilyen korábbi élményed, emléked! Olvasás után meséld el a társadnak az élményedet!

A)

A csütörtöki nap rosszul kezdődött. Reggel nem találtam a tornaruhámat. Tíz percig keresgéltem, míg végre előkerült. Reggelizés közben kiöntöttem a kakaót, és eltörtem egy poharat. Utána nem sikerült befűzni a cipőmet, és a táskám csatja is eltört. Anyukám először kiabált velem, de aztán nevetni kezdett. Azt mondta, hogy néha vele is történnek hasonló dolgok.

B)

Veszekedtem a kislánccal,

mint törpével egy óriás:

– Lóci, hova mégy, mit csinálsz?

Jössz le rögtön a gázrezsóról?

Ide az ollót! Nem szabad!

Rettenetes, megint ledobtad

az erkélyről a mozsarat!

(Szabó Lőrinc: *Lóci óriás lesz* – részlet)

II. óra

9. Ok-okozati összefüggések

Párban dolgozzatok! Olvassátok el a mondatokat! A pár mindkét tagja mondjon minden mondathoz egy-egy okot, hogy miért történhetett!

(Pl. Dávid ma ünneplő ruhában ment iskolába. Lehetséges okok: ünnepély lesz az iskolában, vagy délután színházba mennek az osztállyal.)

A kutya hangosan ugatott.

Marci ma nem ment iskolába.

Holnap kórházba megyek.

Hajni visszament az ebédlőbe.

10. Képes beszéd

Olvasd el az alábbi mondatokat! Melyik betűvel jelzett mondat jelentése azonos a kiemelt mondatéval? Beszélj meg a pároddal, majd karikázd be a megfelelő betűt!

Ha valaki mindenáron szellemes akar lenni, könnyen elveti a sulykot.

- A) Aki fél a szellemektől, nehezekekkel védekezik.
- B) Nem ajánlatos mások rovására tréfálkozni.
- A) Mikor valaki nagyon erőlködik, hogy másokat megnevettessen, túlzásokba eshet.

A kisgyerek úgy ordított, mintha nyúzták volna.

- A) Bántották a kisgyereket, ezért hangosan sírt.
- B) A kisgyerek segítségért kiáltott, mert meg akarták nyúzni.
- C) A kisgyerek olyan hangosan kiabált, mintha valaki bántotta volna.

A vitéz még sokáig érezte szájában a vereség keserű ízét.

- A) A vitéz sokáig el volt keseredve a vereség miatt.
- B) A vitéz valami keserű ételt evett, és sokáig érezte az ízét.
- C) Aki veszít, mindig szomorú.

11. Mondatok közötti kapcsolat felismerése (kötőszóválasztás)

Olvasd el az alábbi szövegrészletet! Beszéld meg a pároddal, melyik zárójelbe tett szó illik a mondatok közé, és húzd alá!

Mikor az Úristen a világot teremtette, akkor a macska ette a szilvát, a kutya a gombát. (ezért, és, de) Később a macska erősen beleunt a szilvába. (és, ezért, ugyanis) Megy a kutyához, s mondja:

– Komám, cseréljünk!

12. Az alapgondolat kiválasztása

Egyedül dolgozz! Olvasd el az alábbi bekezdést, majd végezd el a feladatot!

A régi korok emberei falvaikat, városaikat, gabonatábláikat, betakarított termésüket éjjel és nappal tűzőrökkel vigyáztatták. A falusi, városi tűzőrök nappal és éjszaka is ügyeltek. A templomtoronyból vagy a külön erre a célra épített tűztoronyból lesték az alvó házakat. Ha valahol felröppenni látták a „vörös kakast”, félrevert harangokkal, vasdarabok kongatásával riasztották a lakókat, és zászlóval jelezték, milyen irányban van a tűz.

Melyik mondat fejezi ki a bekezdés alapgondolatát? Karikázd be a betűjelét!

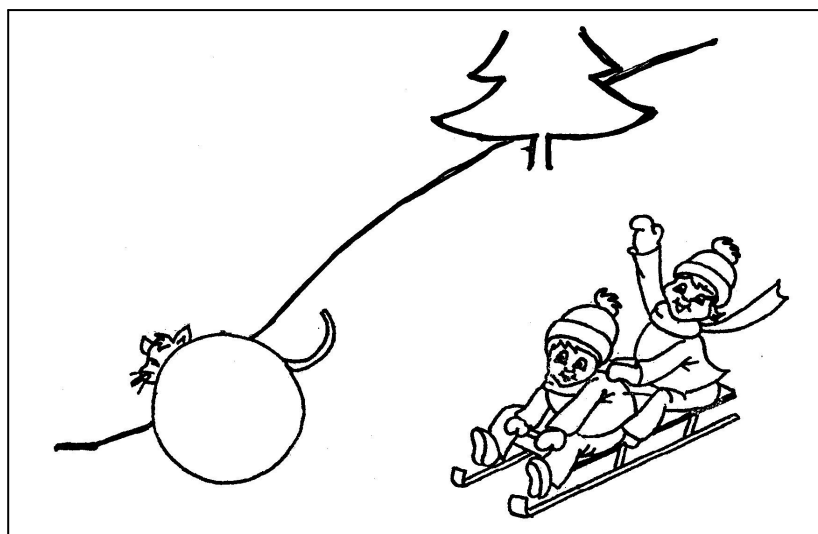
- A) A tűzőrök félreverték a harangot, ha valahol tűz volt.
- B) Régen éjjel-nappal tűzőrök őrködtek, s jelezték, ha tűz ütött ki valahol.
- C) A tűzőrök magas templomtoronyból vagy tűztoronyból figyelték a vidéket.

13. Kép és szöveg összehasonlítása

Olvasd el az alábbi rövid történetet! Karikázd be a képen azt a részletet, amely nem egyezik meg a szöveggel!

Nagy tél volt. Sok hó esett. Szánkóztunk, hógolyóztunk a lejtőn. Egyszer csak egy macska tűnt fel a hóban. Elkapott egy hógolyót, s vele együtt elkezdett lefele gurulni. A lejtő aljára egy hatalmas hógolyó érkezett meg. Csak a macska feje látszott ki belőle. Szegény cica nagyokat tüsszentett, mi meg jót nevettünk.

(Ursula Wölfel nyomán)



14. Szembeállítás

Olvasd el az alábbi bekezdést, majd írd be a táblázatba az elefánt két fajtájának eltérő tulajdonságait! Beszéld meg a pároddal, mi hova kerüljön!

Elefántok élnek Afrikában és Indiában is. Az indiai elefánt valamivel kisebb termetű, mint az afrikai: kisebb a füle és az agyara is. Jól szelídíthető, munkára is fogható. Főleg teherhordásra és fakitermelésre használják. Az állatkertekben többnyire indiai elefántot lehet látni. Az afrikai elefánt inkább vadon él, szelídíteni sem hagyja magát.

indiai elefánt	afrikai elefánt

15. Kisnyomtatvány

Egyedül dolgozz! Olvasd el a tájékoztatót, majd válaszolj a kérdésekre!

Dr. Tóth István
szakorvos
II. ker. Tüdőgondozó Intézet
1021 Hársfa u.10.
Rendel:
hétfő, szerda: 8–13 h
kedd, csütörtök: 14–19 h
péntek (páratlan hónap): 8–13 h
(páros hónap): 14–19 h
Tel.: 9 888-777

- A) Édesanyád orvoshoz készül. Június 3. hetében mely napokon tudna elmenni, ha 8-tól 5-ig dolgozik?
- B) Lehet, hogy az orvos éppen szabadságon lesz. Hogyan előzheti meg édesanyád, hogy hiába menjen el a rendelésre?

16. Kérdés

Az alábbi két szöveget ismét párban kell megbeszélnetek, ezúttal úgy hogy az A) szöveghez a pár egyik tagja tesz fel kérdéseket, és a másik válaszol rájuk, a B) szövegnél pedig fordítva. Több kérdést tegyetek fel! Kérdezhetek lényeges gondolatokra, összefüggésekre, de véleményre is.

A)

A táplálkozás ártalmi régi szokásokra vezethetők vissza. Ezek a szokások már az újszülött táplálkozásában is megmutatkoznak. Néhol még most is élnek a következő szokások: a nyugtalan csecsemő szájába gyakran adnak boros, pálinkás kenyeret vagy cukrozott cumit. A bor és a pálinka a gyermek agysejtjeit teszi tönkre, míg a cukor étvágytalanságot idéz elő.

B)

Az elefánt

Egy hindunak volt egy elefántja. A gazda rosszul tartotta, sokat dolgoztatta. Egyszer az elefánt megharagudott, s összetiporta a gazdát. A hindu meghalt. Sírt a felesége, odavitte gyermekeit az elefánthoz, s lábai elé vetette őket:

– Te elefánt, ha megölted az apjukat, ezeket is öld meg!

Az elefánt elnézte a gyermekeket, megfogta az ormányával a legnagyobbikat, s szép csendesen felültette a nyakára. Ettől kezdve az elefánt szót fogadott a fiúnak, s dolgozott neki.

(Lev Tolsztoj)

III. óra

17. Mondatbefejezés

Fejezd be a megkezdett mondatokat! Néhányan olvassák fel a megoldásukat! Beszéljétek meg, mi a különbség a folytatások között! Mitől függnek ezek a különbségek?

András levitte a szemetet, mert...

András levitte a szemetet, ezért...

András levitte a szemetet, de...

18. Kapcsolóelemek keresése

Olvasd el az alábbi mondatokat! Karikázd be és kösd össze azokat a szavakat, amelyek összekapcsolják őket!

Az elefánt nagyon ügyesen használja az ormányát. Egy pénzdarabot is fel tud vele venni a földről.

Norbi kikászálódott az ágyból, és indult a fürdőszobába mosakodni. Ott találta a hűgát, aki éppen fogat mosott. Norbi elkérte tőle a fogkrémet.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember. Volt neki egy kis háza, s hozzá kicsi kertje. Olyan gyönyörű rózsák termettek abban, hogy aki látta, megcsodálta.

19. Mit jelent?

Olvasd el a következő szövegrészletet! Próbáld meg kitalálni, mit jelent a vastag betűvel szedett szó!

A magas hegyek tetejét örök hó borítja. A hó ott még nyáron sem olvad el, hanem csak összetömörödik, és olyan kemény jég lesz belőle, mint a csont. Ezért csonthónak is nevezik. A csonthó aztán lassan elindul a hegyoldalon. Ezek a lefelé araszoló jégfolyók, a **gleccserek** alig néhány centiméternyit csúsznak lefelé naponta.

Mit jelent a *gleccser* szó? Karikázd be a megfelelő válasz betűjelét!

- a) örök hó
- b) jégfolyó
- c) csonthó

20. Az alapgondolat megfogalmazása

Párban dolgozzatok! Olvassátok el a következő bekezdéseket, majd fogalmazzátok meg egy mondatban az alapgondolatukat! Írjátok is le!

A) Élt az erdőben egy szegény kis egér. Félt a rókától, félt a farkastól, még jobban félt a vadmacskáktól; ha csak levél rezzent, máris majd meghalt rémületében.

B) A XX. század elején a gyerekek számára még nem volt külön divat. A városokban a lányok hosszú szoknyában jártak, a fiúk pedig öltönyben, akárcsak a szüleik. A falvakban sem volt ez másképp: a kicsik a környékbeli népviseletre jellemző ruhadarabokat hordtak.

21. Hibajavítás

Húzd alá a szövegben a hibásan írt adatokat, információkat! Beszéld meg a pároddal, milyen hibákat találtál! Mi a helyes információ?

Magyarország Dél-Európában fekszik. Északi szomszédaink a csehek és a németek, déli szomszédaink a görögök és az olaszok. Hazánk legmagasabb hegysége az Alpok. Két legfontosabb folyónk a Duna és a Dráva. Legnagyobb tavunk a Tisza-tó. Hazánk fővárosa Szeged, ahol közel kétmillió ember él.

22. Kisnyomtatványok

Egyedül dolgozz! Olvasd el az alábbi menüt, majd válaszolj írásban a kérdésekre!

2005. március 16–19. 11. hét

	Reggeli	Ebéd	Uzsonna
H		pihenőnap	
K		ünnep	
Sz	tea, felvágott, zsemle	bableves kolbásszal gránátos kocka, savanyú	kifli, kockasajt
Cs	tejeskávé, briós	ivólé zöldborsós szelet, rizs müzliszelet	tavaszi felvágott, margarinos kenyér
P	tea, főtt virsli, kenyér, mustár	karfiollevés paradicsomos húsgombóc, burgonya	vajas-lekváros kenyér, alma
Sz	tej, müzli	ivólé roston csirkemell, rizs ananászbefőtt	fahéjas csiga

A) Vajon miért kell szombaton iskolába menni?

B) Melyik napon ajánlatos reggeliznie Bercinek, aki nem eszik húst, és lisztből készült ételeket sem fogyaszthat?

C) Nóra nem szereti az édes tésztából készült süteményeket. Melyik napon hozzon magával uzsonnát?

D) Melyik napon ebédelnél szívesen ebben az iskolában? Miért?

A) Mit változtatnál a menün, és miért?

23. Olvasás jelekkel

Egyedül dolgozz! Az elefántokról fogsz olvasni. Olvasás közben lásd el jelekkel a szöveg információit! Ha olyat olvasol, amit már tudtál, ilyen jelet tegyél: ✓, ha pedig új információval találkozol, ilyen: +! Ha végeztél, beszélj meg a pároddal, hova milyen jelet tettetek!

Az elefánt földünk legnagyobb szárazföldi állata. Vállmagassága 4 méter, testsúlya 6 tonna is lehet.

A természetben nincs ellensége. Nagy termete miatt a ragadozók nem vadásszák. Egyedüli ellensége az ember, aki értékes agyaráért kíméletlenül irtotta. A gyakori vadászat miatt az elefántok száma erősen megfogyatkozott.

Az elefánt növényevő állat. Fák és bokrok lombjával táplálkozik. Naponta 250 kilogrammot is meg tud enni belőle. A karvastagságú ágakat ormányával letépi, majd egyszerűen lenyeli. A 3 méter magas elefántfüvet is szereti.

24. Belső monológ

Olvasd el az alábbi mesét!

Az oroszlán, a szamár és a róka

Az oroszlán, a szamár és a róka elindultak zsákmány után. Sok állatot fogtak, s az oroszlán a szamárra bízta az elosztást. A szamár három egyenlő részre osztotta a zsákmányt, és így szólt:

– Tessék, vigyétek!

Megharagszik az oroszlán, felfalja a szamarat, és rábízta az osztást a rókára. A róka az egész zsákmányt összehordta egy rakásba, magának pedig csak egy icipici részt hagyott. Az oroszlán jól megnézte, s így szólt:

– No, te eszes állat! Ki tanított meg erre a jó osztásra?

Azt mondja a róka:

– És mi történt a szamárral?

(Lev Tolsztoj)

Mire gondolt valójában a róka? Írd le úgy, mintha te lennél a róka!
